

Analysis of the recruitment process and employment challenges of Information Science and Knowledge Studies students, in order to provide policy solutions to meet the needs of the higher education system and society

Asghar Zamani¹, Mahtab Pouratashi², Zohreh Cheraghi³, Homa Fazli Yazd⁴

1. Assistant Professor, Department of Higher Education Management Studies, Institute for Research and Planning in Higher Education
2. Assistant Professor, Department of Higher Education Management Studies, Institute for Research and Planning in Higher Education
3. Phd, Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran
4. Department of Higher Education Management Studies, Institute for Research and Planning in Higher Education.

Article Info.

Received: 2020/12/01

Accepted: 2021/05/16

Abstract

Background and Objectives: The present study aimed to analyze the recruitment process and employment challenges of Information Science and Knowledge Studies students in order to provide policy solutions to meet the needs of the higher education system.

Methodology: This research is an applied research and its method is a qualitative method in the interviews section and descriptive-analytical in the documents and statistics section. In order to study the process of attracting students of Information Science and Knowledge Studies, statistical data of the Institute of Research and Planning of Higher Education during the years 2011-12 to 2017-18 were used. In order to collect information from the qualitative department, a purposeful semi-structured interview was conducted with 14 graduate and doctoral students in the field of Information Science and Knowledge Studies. Descriptive analysis method has been used to analyze the data of the statistics section and thematic analysis has been used as a research strategy to analyze the semi-structured interviews section.

Findings: The findings of the research in the statistical review section showed that the highest number of enrollees in the field of Information Science and Knowledge Studies in the doctoral program in the academic year 2016-2017, in the master's degree program in the academic year 2016-2017, and in the undergraduate program in 2011-2012. In terms of gender, in all the years studied, the total number of female enrollees was more than the number of male enrollees. Findings indicated that the highest number of enrollments in the field of Information Science and Knowledge Studies was related to the academic year 2011-2012. Then the enrollment has taken a downward trend in the academic year 2014-2015 with a slight, there has been an increase.

Discussion: To address the employment challenges of graduates in the field of Information Science and Knowledge Studies, three steps should be considered before the student and during the student recruitment process, during the student and post-student. Before attracting and admitting students, it is necessary to pay attention to their basic practical skills and competencies and their motivation and interest in this field. During their student time, it is necessary to find employment courses for students in this field to get acquainted with various jobs related to their expertise should be held and while identifying the needs and skills required by jobs, society and industry by the university and policy-making institutions and their application in university content and topics, carding skills, communication skills, scientific research skills, knowledge and practical skills of students. This field should be strengthened in the university. Also, the titles of dissertations and doctoral dissertations in this field should be selected based on the needs assessment of the labor market and society and the demand-oriented approach.

Keywords: *Employment Challenges, Information Science, Higher Education, Industry and University, Student Attraction.*

***Corresponding author:** Email: : ofogh557@yahoo.com

How to Cite:

Zamani, Z., Pouratashi, M., Cheraghi, Z., Fazli Yazd, H. (2022). Analysis of the recruitment process and employment challenges of Information Science and Knowledge Studies students, in order to provide policy solutions to meet the needs of the higher education system and society. *Journal of Studies in Library and Information Science*, 14(1): 92-110.

تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی به منظور ارایه راهکارهای سیاستی برای پاسخگویی به نیاز نظام آموزش عالی و جامعه

اصغر زمانی^۱، مهتاب پورآتشی^۲، زهره چراغی^۳، هما فضلی یزد^۴

۱. عضو هیات علمی گروه مطالعات مدیریت آموزش عالی، موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی
۲. عضو هیات علمی گروه مطالعات تطبیقی و نوآوری در آموزش عالی، موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی
۳. دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز
۴. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی گروه پژوهش های آماری و فناوری اطلاعات، موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی

اطلاعات مقاله

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۱۱

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی به منظور ارایه راهکارهای سیاستی برای پاسخگویی به نیاز نظام آموزش عالی انجام شده است.

روش شناسی: این پژوهش از نوع پژوهش کاربردی به شمار می رود و روش آن، از نوع روش کیفی در بخش مصاحبه ها و توصیفی-تحلیلی در بخش اسناد و آمار می باشد. به منظور بررسی روند جذب دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی از داده های آماری موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی طی سالهای ۹۱-۱۳۹۰ تا ۹۷-۱۳۹۶ استفاده شد. و به منظور جمع آوری اطلاعات بخش کیفی اقدام به مصاحبه نیمه ساختاریافته هدفمند با ۱۴ دانش آموخته کارشناسی ارشد و دکتری رشته علم اطلاعات و دانش شناسی گردید. برای تحلیل داده های بخش آمار از روش تحلیل توصیفی و همچنین برای تحلیل بخش مصاحبه های نیمه ساختاریافته از تحلیل تماتیک به عنوان راهبرد پژوهش استفاده شده است.

یافته ها: یافته های آماری در رابطه با تعداد دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی نشان می دهد که بیشترین تعداد دانشجویان مربوط به سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ می باشد و روند جذب و تعداد دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی طی سالهای متعدد مورد بررسی همواره کاهشی بوده است. یافته های بخش کیفی و مصاحبه ها نیز بیانگر این است که چالش های اشتغال دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به سه مقوله کلی ۱- عوامل فردی ۲- عوامل درون نظام آموزش عالی ۳- عوامل عوامل برون دانشگاهی، تقسیم بندی می شود. **نتیجه گیری:** برای رفع چالشهای اشتغال دانش آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی پیشنهاد می گردد اقدامات اساسی را طی سه مرحله قبل از دانشجویی و حین فرایند جذب دانشجویان با تاکید بر انگیزه و نگرش اولیه متقاضیان، در زمان دانشجویی با تاکید بر مهارت ورزی آنان و آموزش محتوای مورد نیاز بازار کار و پس از دانشجویی یا دانش آموختگی با تاکید بر ارتباط صنعت و دانشگاه را مد نظر قرار داد.

کلیدواژه ها: چالشهای اشتغال، علم اطلاعات و دانش شناسی، آموزش عالی، صنعت و دانشگاه، جذب دانشجو.

*نویسنده مسئول

ایمیل: ofogh557@yahoo.com

استناد به این مقاله:

زمانی، اصغر، پورآتشی، مهتاب، چراغی، زهره، فضلی یزد، هما (۱۴۰۱). تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی به منظور ارایه راهکارهای سیاستی برای پاسخگویی به نیاز نظام آموزش عالی و جامعه. مطالعات کتابداری و علم

اطلاعات، ۱۴(۱): ۹۲-۱۱۰

مقدمه و بیان مسئله

نظام آموزش در سطح کلان، در هر کشوری همیشه جایگاهی برای ارایه دیدگاه موافقان و مخالفان سرمایه گذاری در حوزه آموزش بوده است. بر اساس یک دیدگاه عقلانی، سرمایه گذاری در امر آموزش ضروری می باشد و طبیعتاً از این سرمایه گذاری، انتظار بهره برداری و بهره وری وجود دارد. نظام آموزش عالی نیز در کشور ما از این موضوع مستثنی نمی باشد. به بیان دیگر همواره انتظار می رود جذب دانشجویان در نظام آموزش عالی و سرمایه گذاری در این رابطه منجر به بهره وری در کشور گردد و نیازهای جامعه، صنعت و کشور به نیروهای متخصص در حوزه های گوناگونی چون مهارتی، نظری، تحقیق و توسعه برآورده گردد. چراکه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ایران نیز مانند سایر مراکز آموزش عالی دنیا، دارای رسالت و وظیفه سنگینی برای تربیت اصولی دانشجویان بر اساس نیازهای کشور هستند. لازمه عهده دار شدن چنین مسئولیت خطیری، تلاش، کوشش و پیگیری

در زمینه شناخت مشکلات، برنامه ریزی، تدوین برنامه های اجرایی، ارزیابی و نهایتاً اصلاح آنها متناسب با شرایط و چالش های پیش روی آینده می باشد، ولی می توان خاطر نشان ساخت، انجام صحیح این وظیفه و رسالت خطیر و ایفای صحیح آن مورد تردید واقع شده، و به عقیده بعضی از صاحب نظران، دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی، عمده هدف های خود را در تربیت نیروهای متخصص، آن هم بدون پیش بینی در زمینه نیازهای تخصصی آینده کشور خلاصه نموده اند (Aghadavood, 2010). از سوی دیگر سطح آموزش را می توان به عنوان معیاری اساسی برای سطح توسعه یافتگی کشورهای جهان تلقی کرد، اما آموزش آنگاه می تواند زمینه ساز توسعه باشد که با نیازهای آموزشی مناسب و متناسب توسعه نیز همخوانی و هماهنگی داشته باشد. به عبارتی، آموزش در مسیر توسعه و برای توسعه، آموزشی است که نه تنها هرگونه سرمایه گذاری را توجیه می کند، بلکه، هم جامعه نیز باید بر این مهم قرار گیرد" (Feizpour et al., 2009). شاید سؤالی که در این زمینه مطرح می شود این است که آیا می توان آموزشی را تصور کرد که هماهنگ و در مسیر توسعه نباشد؟ مطالعات موجود و شاید بر خلاف انتظار، پاسخ مثبت را به این سؤال رقم می زنند و در بسیاری از موارد، به عنوان مثال، نشان می دهند که "آموزش بدون توجه به شرایط محیطی می تواند زمینه ساز وابستگی به سایر کشورها و همچنین افزایش نرخ بیکاری باشد" (Armaki, 2004; cited in Feizpour et al., 2009). از همین رو وجود دانش آموختگان توانمند در رشته های علمی مختلف منجر به بهبود وضعیت شرکت ها در بازار رقابت سازمانی خواهد شد، به طوری که امروزه برنامه ریزی برای جذب، استخدام و مدیریت منابع انسانی در سازمانها به یک مشغله اساسی در ذهن مدیران تبدیل شده است و کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی نیز به عنوان یکی از مهمترین سازمان های مرتبط با بازار کار رشته علم اطلاعات و دانش شناسی از این قاعده مستثنی نیستند (Rahmani & Ansari, 2018). در واقع مهارت ها و نگرش های دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی از دانش نظری آن ها برای بازار کار و اشتغال اهمیت بیشتری دارد (Adriaensen et al., 2019). بر همین اساس بسیاری از کارفرمایان در جامعه و صنعت معتقد هستند که نظام آموزش عالی در پرورش دانشجویان به بازار کار توجه ندارد (Chan & Fong, 2018) و یا فارغ التحصیلان از مهارتهایی چون مهارت کار تیمی و مهارتهای ارتباطی مناسبی برخوردار نمی باشند و یا دانش آموختگان رشته های متعدد از جمله رشته علم اطلاعات و دانش شناسی زمانی که مشغول به کار می شوند بیشتر بر اقدامات فردی توسعه حرفه ای متکی هستند. نتایج تحقیقات روی انواع مختلف اقدامات توسعه حرفه ای در این زمینه نیز، مثل مشاهده همکار (Chamberlain et al., 2011; Beardsley & Popp, 2012)، مربیگری (Donnelly & McSweeney, 2013; Shanklin & Brumage, 2011)، دوره ها یا برنامه ها (Baume, & Yorke, 2010; Skelton, 2013; Robert & Weston, 2013) یا استفاده از نمونه کارها (Stenfors et al., 2010; Skelton, 2013; Robert & Weston, 2013) منتشر شده اند. اما توسعه حرفه ای مبتنی بر تیم مغفول بوده است. اقدامات توسعه حرفه ای اغلب روی حالت انفرادی متمرکز می باشند (Gast et al., 2017). مجموع این عوامل ضرورت توجه دقیق تر به جذب

دانشجویان در رشته‌های تخصصی، خصوصاً رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و همچنین مهارت‌های مورد نیاز آنان در بازار کار ضروری می‌سازد. خصوصاً اینکه مراکز اطلاع‌رسانی در مواجهه با فناوری‌های جدید در چند سال اخیر و تغییر انواع قالب‌های ارائه اطلاعات تحول یافته‌اند و این تغییرات بر آموزش رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مراکز دانشگاهی نیز تاثیر گذاشته است و دانشگاه‌ها نیز همواره همگام با نیاز بازار کار تغییر و تحول یافته‌اند (Mortezaee, 2001; cited in Rahmani & Ansari, 2018). اما این موضوع که این تغییرات به چه میزان در جذب دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی موثر بوده است و یا باعث جذب آنان در بازار کار شده است و یا توانسته تا نیازهای جامعه و کشور را پوشش دهد، از ابعاد مختلف نیازمند بررسی می‌باشد. زیرا دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته از یکسو امیدوارند

بر اساس امتیازهایی که در خلال تحصیل در مقطع مختلف این رشته و خصوصاً مقطع دکتری کسب کرده‌اند فرصت‌های شغلی بهتری به دست آورند، و از سوی دیگر نیز نگرانند موانع کوچک و بزرگی که در این راه وجود دارد، آنان را از رسیدن به جایگاهی که سزاوار آند بازدارد (Mansourian et al., 2013). از همین رو این پژوهش ضمن تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی به ارایه راهکارهای سیاستی برای پاسخگویی به نیاز نظام آموزش عالی و جامعه پرداخته است و سعی نموده تا با پاسخگویی به این سوالات که (۱) روند جذب دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در کشور چگونه بوده است؟ (۲) چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی کدامند؟ (۳) چه راهکارهایی باعث اشتغال دانش‌آموختگان این رشته و پاسخگویی به نیاز نظام آموزش عالی و جامعه می‌شود؟ گامی در مسیر تحول و بهبود فرایند جذب و مهارت‌آموزی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی بردارد. نگاهی به پژوهش‌های پیشین در این رابطه نیز حاکی از این است که موضوع فوق‌الذکر از سایر جنبه‌ها مورد بررسی قرار گرفته است، لیکن از حیث روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ارایه راهکارهای سیاستی برای پاسخگویی به نیاز نظام آموزش عالی و جامعه مورد بررسی قرار نگرفته است. به عنوان مثال (Kardan Neshati et al., 2020) در پژوهش خود با موضوع کشف مؤلفه‌های کسب و کار کارآفرینانه در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رویکرد فراتحلیل، به این نتیجه رسیدند که اندازه اثر مستقل و ترکیبی همه مؤلفه‌های مورد بررسی به غیر از انتشار یافته‌های علمی، معنادار و قابل قبول است و نتایج حاکی از آن است که مؤلفه زیرساخت‌های فیزیکی (۰/۸۳) بالاترین اندازه اثر است. روحیه علمی استادان (۰/۷۸) و اعتقاد به نفس (۰/۷۵) در رتبه‌های بعد قرار دارند و برای تقویت کسب و کار کارآفرینانه در میان فارغ‌التحصیلان در رشته باید متغیرهای فوق‌الذکر را در تدوین و اجرای برنامه‌ها به کار گرفت (Kardan Neshati et al., 2020). همچنین (ghanadinezhad, 2020) در پژوهشی با موضوع ارزیابی شایستگی‌های مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی (مطالعه‌ی موردی: کتابخانه‌های دانشگاه‌های شهرستان اهواز) بیان نمود که شایستگی‌های مدیران کتابخانه‌های دانشگاه‌های شهرستان اهواز از دیدگاه کارکنان این کتابخانه‌ها متوسط رو به بالا ارزیابی شده است و با توجه به تحولات صورت گرفته ناشی از رشد فناوری‌های مختلف و حرکت بیشتر این کتابخانه‌ها به سمت دیجیتال و الکترونیکی شدن، کتابخانه‌های دانشگاهی نیازمند مدیرانی هستند که علاوه بر دانش مدیریتی و تخصصی، از آخرین پیشرفت‌های فناوری آگاهی یابند و مهارت‌های سواد اطلاعاتی و سایر مهارت‌های نوآورانه و فناورانه را فراگیرند (Ghanadinezhad, 2020).

Ajori dastjeh & Gholtash (۲۰۱۷) نیز در پژوهشی با موضوع بررسی نیازهای آموزشی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهرستان شیراز با تکیه بر نیازهای شغلی به این نتیجه رسیدند که بیشترین نیاز کتابداران مربوط به آموزش در زمینه مهارت توانمندسازی و پیشرفت و ارتقا شغلی و کمترین نیاز مربوط به آموزش در زمینه مهارت فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات و مهارت مدیریت منابع انسانی است. همچنین جنسیت و سطح تحصیلات تفاوت معنی‌داری را در بحث نیاز آموزشی ایجاد می‌کند و

نهایتاً اینکه کتابداران کتابخانه های عمومی در هر دو مهارت تخصصی و عمومی، نیاز به دوره های آموزش مداوم دارند (Ajori dastjeh & Gholtach, 2017).

Bigdeli et al. (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان میزان امیدواری دانشجویان رشته کتابداری به کارایی بعد از فراغت از تحصیل به این نتیجه رسیدند که میزان امیدواری دانشجویان به اشتغال به طور کلی در حد متوسط است. امیدواری دانشجویان به یافتن شغل "مرتبط" یا "نیمه مرتبط" با رشته ی تحصیلی آنان به طور معنی داری از حد متوسط کمتر و اما برای یافتن "هر شغلی" از حد متوسط بیشتر است. دانشجویان توانمندی و مهارت خود را در حد متوسط ارزیابی کردند. از نظر پاسخگویان سه عامل "ظرفیت پذیرش دانشگاهها"، "امکانات گروههای آموزشی" و "سیاستها و برنامه های وزارتخانه های متبوع" مهمترین عوامل تأثیرگذار بر اشتغال است؛ همچنین، میزان امیدواری دانشجویان برای یافتن شغل "مرتبط" کمتر از یافتن شغل "نیمه مرتبط" یا "هر شغلی" بلافاصله پس از فراغت از تحصیل یا در فاصله ی یک سال است. دانشجویان نگرش مثبتی نسبت به یافتن شغل در فاصله ی زمانی کوتاه و به ویژه شغل "مرتبط" با رشته ی تحصیلی خود و ورود به بازار کار ندارند. Bigdeli et al. (۲۰۱۷) و Safavi & Moradi (۲۰۱۳) نیز در پژوهشی با عنوان چالش ها و موانع ترغیب دانش آموختگان رشته کتابداری و اطلاع رسانی به ایجاد کارآفرینی و اشتغال زایی به این نتیجه رسیدند که مهم ترین مانع ترغیب دانش آموختگان کتابداری و اطلاع رسانی به ایجاد کارآفرینی و اشتغال زایی نبود آموزش مناسب جهت کسب درآمد از مهارت های حرفه ای است. همچنین، نبود نهادهای حمایتی رسمی و غیررسمی مناسب، کم اثرترین عامل عدم کارآفرینی است. همچنین آنان اشاره کردند که سرفصل های آموزشی باید مورد بازنگری قرار گیرد، واحد کارآفرینی به واحدهای درسی رشته کتابداری و اطلاع رسانی اضافه شود، دروس تخصصی از حالت نظری صرف خارج شده و دانشجویان با جنبه های عملی و کاربردی دروس نیز آشنا شوند. همچنین، آموزش های مناسبی باید در زمینه کسب مهارت های کارآفرینی ارائه شود تا دیدگاه دانشجویان رشته نسبت به ماهیت آن تغییر یابد. اساتید و صاحب نظران رشته باید دانشجویان را با مفاهیم نوینی همچون جامعه اطلاعاتی، سازمان یادگیرنده، اقتصاد دانش محور و غیره آشنا کرده و اهمیت این مفاهیم و نقش کاربردی آن ها را در همه جنبه های زندگی، از جمله درآمدزایی و ایجاد کسب و کار به دانشجویان ارائه کنند (Safavi & Moradi, 2013) و نهایتاً اینکه (Mansourian et al., 2013) نیز در پژوهشی با موضوع نگرش دانشجویان و دانش آموختگان دکتری کتابداری و اطلاع رسانی درباره چشم انداز فرصتهای شغلی این رشته، بیان داشتند که از میان عوامل مؤثر بر موفقیت در یافتن شغل مناسب، گروه مورد مطالعه در این تحقیق بیشترین امتیاز را به ترتیب به پیشینه آموزشی، مهارتهای رایانه ای، پیشینه پژوهشی، برخورداری از مهارت زبان انگلیسی، و برخورداری از مهارتهای ارتباطی نسبت می دهند. پس از این عوامل، موضوع پایان نامه و شهرت استادان راهنما و مشاور از نظر آنان مهم تلقی می شود. ایشان همچنین بیان کردند که علاوه بر عوامل مذکور، متغیرهای دیگری همچون علایق فردی، توان تخصصی، موقعیت جغرافیایی محل استخدام، پیگیری اخبار بازار کار، اعتبار دانشگاه محل تحصیل، کارورزی و مهارتهای عملی، و سرانجام توان برقراری ارتباط با متخصصان حوزه های دیگر نیز در این رابطه موثر است و مهمترین موانع بازدارنده در فرآیند استخدام عبارتند از: فقدان شایسته سالاری، نبود مقبولیت اجتماعی، جذب نیروهای غیرمتخصص، نبود شفافیت در فرآیند استخدام، مصاحبه غیرتخصصی درآزمون استخدامی و نبود هماهنگی میان پذیرش دانشجو و ظرفیت بازار کار (Mansourian et al., 2013).

روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش کاربردی به شمار می رود و روش آن، از نوع روش کیفی در بخش مصاحبه ها و توصیفی - تحلیلی در بخش اسناد و آمار می باشد. به منظور بررسی روند جذب دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی از داده های

زمانی و همکاران: تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی...

آماري موسسه پژوهش و برنامه ريزي آموزش عالي طی سالهای ۹۱-۱۳۹۰ تا ۹۷-۱۳۹۶ استفاده شد. و به منظور جمع آوري اطلاعات بخش کيفي اقدام به مصاحبه نيمه ساختاريافته هدفمند با ۱۴ دانش آموخته کارشناسي ارشد و دکترای رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسي (تارسيدين به حد اشباع نظري) گرديد. برای تحليل داده های بخش آمار از روش تحليل توصيفي و همچنين برای تحليل بخش مصاحبه های نيمه ساختاريافته از تحليل تماتيك به عنوان راهبرد پژوهش استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

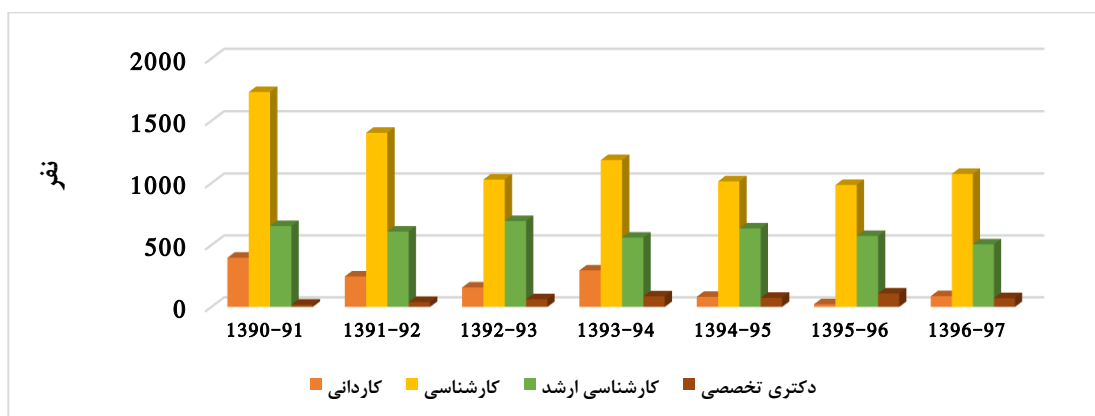
الف) روند جذب دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

براساس جدول ۱ بیشترین تعداد ثبت نام شدگان در این رشته در مقطع دکتری در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵، در مقطع کارشناسی ارشد در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ و در مقطع کارشناسی در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بوده است. از نظر جنسیت نیز در تمامی سالهای مورد مطالعه به طور کل تعداد ثبت نام شدگان زن بیشتر از تعداد ثبت نام شدگان مرد بوده است.

جدول ۱: تعداد ثبت نام شدگان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به تفکیک دوره تحصیلی و جنسیت در سال های تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ تا ۹۷-۱۳۹۶

Table 1: Number of enrolled individuals in the field of Information Science and Knowledge Studies by educational degree and gender, academic years 1390-91 to 1396-97

سال تحصیلی Academic year	کاردانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری تخصصی			مرد Male	زن Female	جمع Total
	جمع Total	مرد Male	زن Female	جمع Total	مرد Male	زن Female	جمع Total	مرد Male	زن Female	جمع Total	مرد Male	زن Female			
1390-91	172	22	39	1292	43	173	478	17	65	10	9	19	84	1952	280
1391-92	90	15	24	1055	34	140	493	11	60	14	26	40	64	1652	229
1392-93	28	12	15	705	32	102	508	18	69	39	23	62	66	1280	194
1393-94	89	20	29	872	31	118	427	13	56	62	24	86	67	1450	212
1394-95	24	58	82	762	25	101	473	16	63	45	29	74	50	1304	180
1395-96	5	17	22	759	22	985	442	13	57	73	36	10	41	1279	168
1396-97	22	65	87	781	29	107	386	11	50	48	23	71	50	1237	173

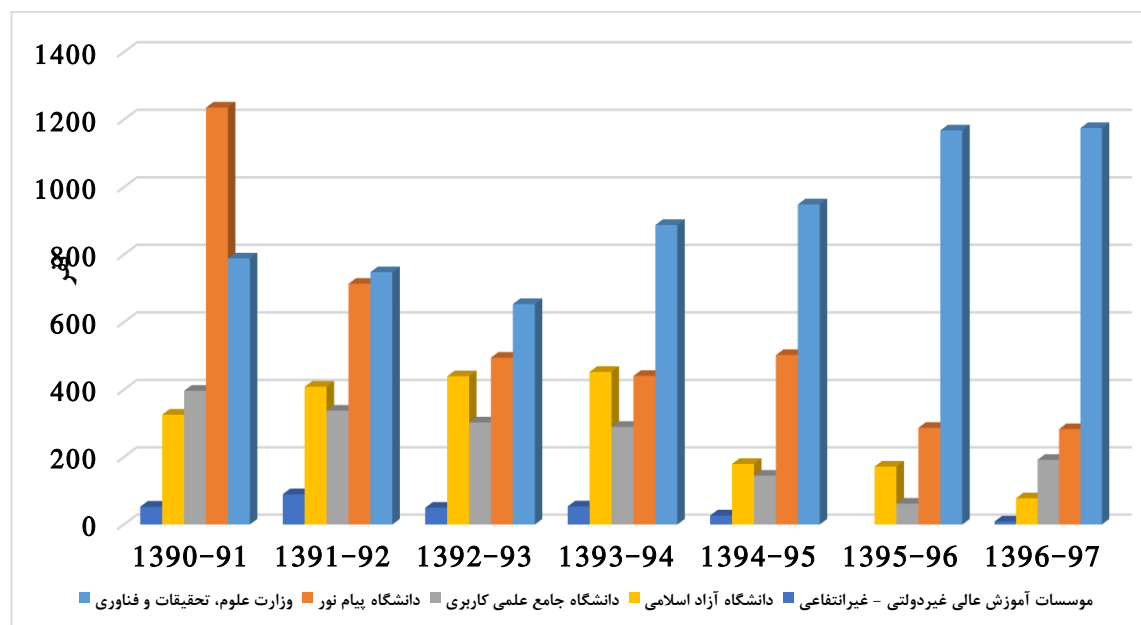
نمودار ۱: ثبت نام شدگان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به تفکیک دوره تحصیلی در سال های تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ تا ۹۷-۱۳۹۶

بر اساس جدول ۲ و نمودار ۲ بیشترین تعداد ثبت نام شدگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی در طی اکثر سالهای مطالعه، مربوط به دانشگاه های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده است و تنها در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بیشترین تعداد ثبت نام شدگان در دانشگاه پیام نور بوده است.

جدول ۲: تعداد ثبت نام شدگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دستگاه اجرایی در سال های تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ تا ۹۷-۱۳۹۶

Table 2: Number of enrolled individuals in the field of Information Science and Knowledge Studies by executive organization, academic years 1390-91 to 1396-97

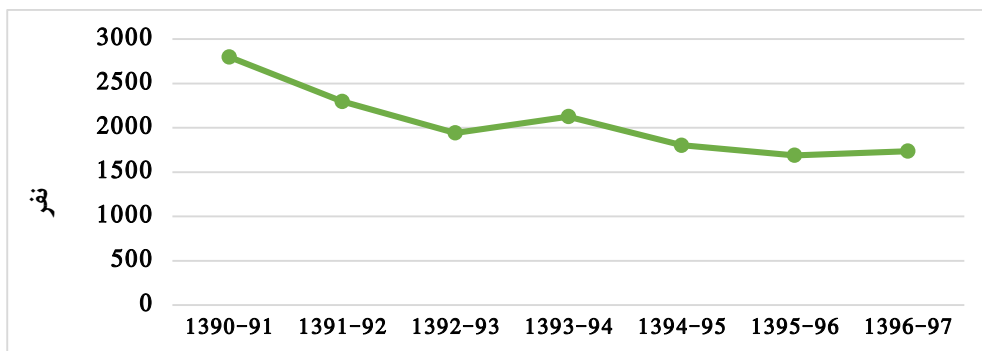
سال تحصیلی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	دانشگاه پیام نور	دانشگاه جامع علمی کاربردی	دانشگاه آزاد اسلامی	موسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی	جمع
1390-91	789	1236	397	326	53	2801
1391-92	748	714	338	409	90	2299
1392-93	654	495	303	440	50	1942
1393-94	888	441	290	453	54	2126
1394-95	949	503	145	180	27	1804
1395-96	1168	287	62	172		1689
1396-97	1175	283	192	78	9	1737

نمودار ۲: ثبت نام شدگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دستگاه اجرایی در سال های تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ تا ۹۷-۱۳۹۶

بر اساس اطلاعات نمودار ۳ بیشترین تعداد ثبت نام شده در رشته علم اطلاعات و دانش شناسی مربوط به سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بوده است و پس از آن ثبت نام شدگان روند نزولی به خود گرفته اند و در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ با اندکی افزایش روپرو شده است و دوباره در طی سالهای بعدی روند ثبت نام شدگان نزولی بوده است.

زمانی و همکاران: تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی...

نمودار ۳: ثبت نام شدگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی در سال های تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ تا ۱۳۹۶-۹۷

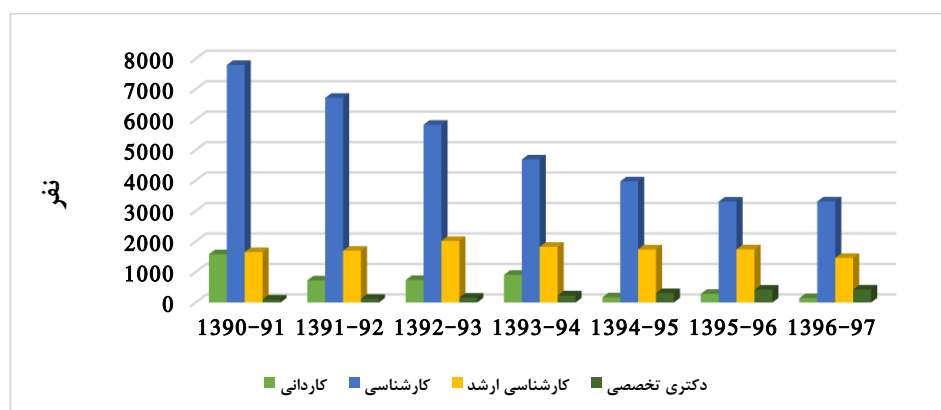
جدول شماره ۳ تعداد دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دوره تحصیلی و جنسیت را در طی دوره مورد مطالعه نشان می دهد .

جدول ۳: تعداد دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دوره تحصیلی و جنسیت در سال های تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ تا ۱۳۹۶-۹۷

Table 3: Number of students majoring in Information Science and Knowledge Studies by educational degree and gender, academic years 1390-91 to 1396-97

سال تحصیلی	کاردانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری تخصصی			جمع کل
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	
1390-91	1582	829	753	7798	1442	6356	1654	413	1241	97	50	47	11131
1391-92	724	434	290	6716	1344	5372	1699	395	1304	122	68	54	9261
1392-93	739	491	248	5834	1358	4476	2017	467	1550	161	77	84	8751
1393-94	907	628	279	4693	1174	3519	1828	417	1411	233	89	144	7661
1394-95	170	116	54	3971	981	2990	1741	405	1336	310	123	187	6192
1395-96	284	222	62	3308	799	2509	1743	388	1355	421	157	264	5756
1396-97	144	109	35	3315	765	2550	1463	340	1123	426	139	287	5348

بیشترین تعداد دانشجویان مربوط به سال تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ می باشد. اگرچه بیشترین تعداد دانشجو به طور کل مربوط به دانشجویان زن می باشد، اما در مقطع دکتری طی سالهای ۱۳۹۰-۹۱ و ۱۳۹۱-۹۲ برتری از دانشجویان مرد بوده است و در سایر سالهای مورد مطالعه برتری مربوط به دانشجویان زن بوده است. در مقطع کارشناسی ارشد و کارشناسی نیز در طی تمامی سالهای مورد بررسی، اکثریت دانشجویان با دانشجویان زن بوده است.

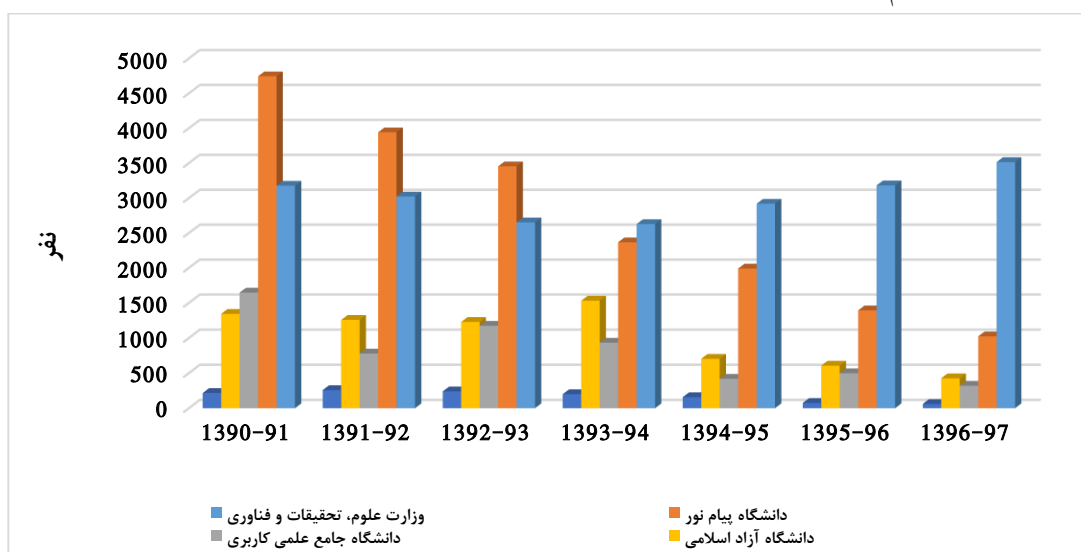
نمودار ۴: دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دوره تحصیلی در سال های تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ تا ۱۳۹۶-۹۷

جدول ۴: تعداد دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دستگاه اجرایی در سال های تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ تا ۱۳۹۶-۹۷

Table 4: Number of students majoring in Information Science and Knowledge Studies by executive organization, academic years 1390-91 to 1396-97

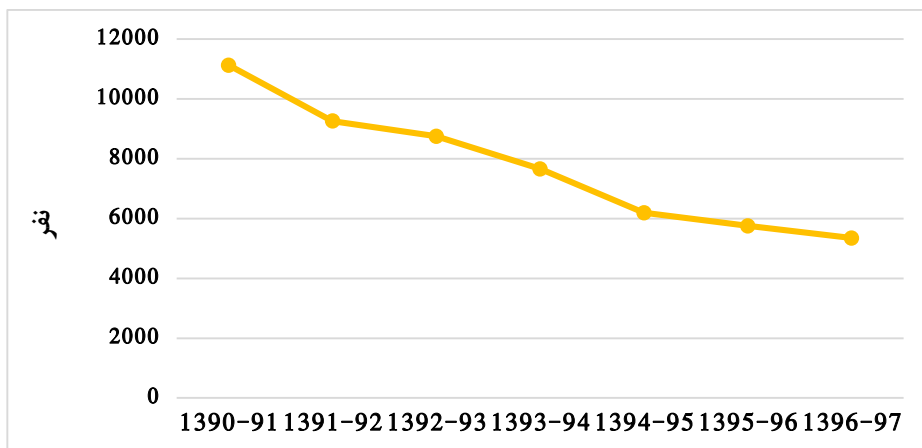
سال تحصیلی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	دانشگاه پیام نور	دانشگاه جامع علمی کاربری	دانشگاه آزاد اسلامی	موسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی	جمع
1390-91	3178	4744	1648	1344	217	11131
1391-92	3023	3942	780	1258	258	9261
1392-93	2653	3455	1174	1229	240	8751
1393-94	2629	2367	933	1532	200	7661
1394-95	2920	1991	419	704	158	6192
1395-96	3182	1394	498	606	76	5756
1396-97	3516	1024	320	427	61	5348

براساس جدول فوق و نمودار ذیل بیشترین تعداد دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی در طی سالهای ۹۱-۱۳۹۰ لغایت ۹۳-۱۳۹۲، مربوط به دانشگاه پیام نور بوده است و در سایر سالهای مورد بررسی بیشترین تعداد دانشجویان مربوط به دانشگاه های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده است.

نمودار ۵: دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دستگاه اجرایی در سال های تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ تا ۱۳۹۶-۹۷

زمانی و همکاران: تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی...

نمودار ۶: دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی در سال های تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ تا ۱۳۹۶-۹۷

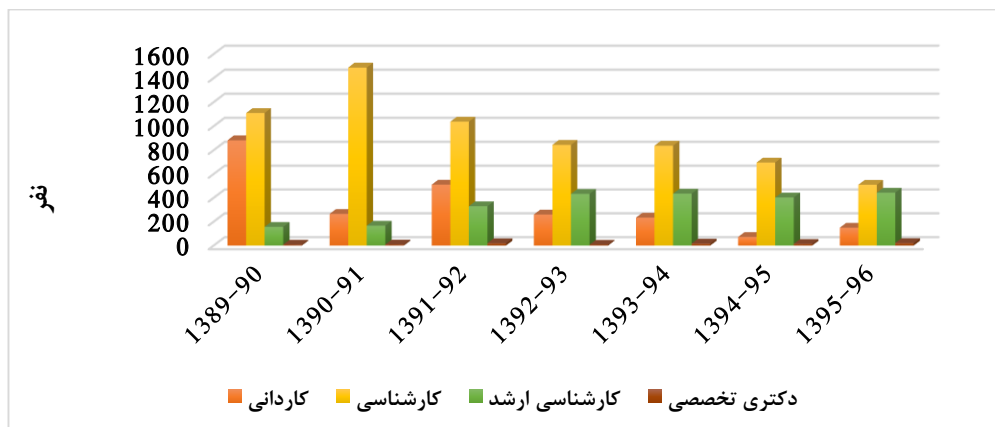
داده های نمودار فوق بیانگر این است که روند و تعداد دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی طی سالهای متعدد مورد بررسی همواره کاهشی بوده است.

جدول ۵: تعداد دانش آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دوره تحصیلی و جنسیت در سال های تحصیلی ۱۳۸۹-۹۰ تا ۱۳۹۵-۹۶

Table 5: Number of graduates in the field of Information Science and Knowledge Studies by educational degree and gender, academic years 1389-90 to 1395-96

سال تحصیلی	کارדانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری تخصصی			جمع کل
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	
1389-90	883	9	24	1110	197	860	157	41	116	8	3	5	2158
1390-91	266	126	0	1488	268	1220	167	53	114	9	5	4	1930
1391-92	511	265	24	1038	211	827	330	75	255	20	13	7	1899
1392-93	261	178	83	845	176	669	434	103	331	7	2	5	1547
1393-94	234	164	70	838	287	551	436	122	314	17	11	6	1525
1394-95	72	37	35	697	201	496	404	93	311	14	8	6	1187
1395-96	150	112	38	510	180	330	444	115	329	21	9	12	1125

براساس جدول فوق بیشترین تعداد دانش آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی مربوط به سال تحصیلی ۱۳۸۹-۹۰ می باشد.

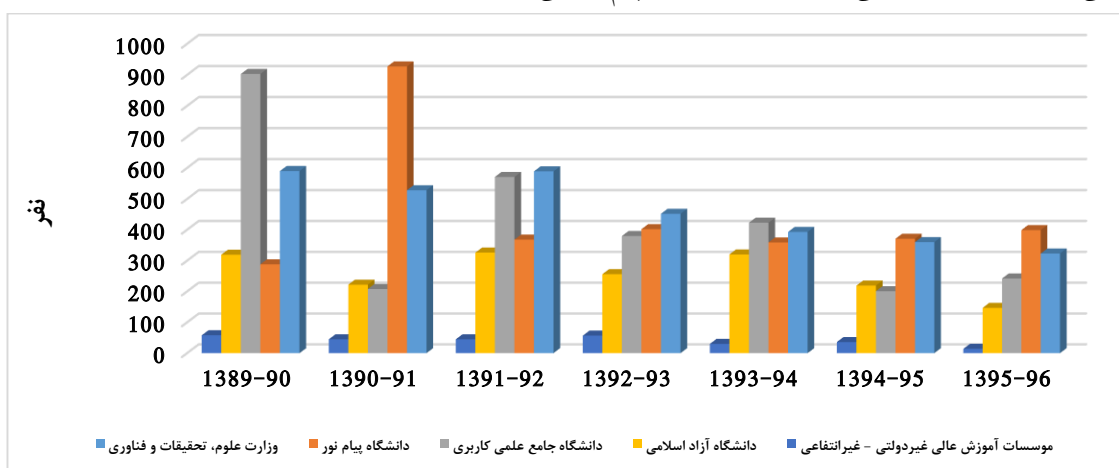
نمودار ۷: دانش آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دوره تحصیلی در سال های تحصیلی ۱۳۸۹-۹۰ تا ۱۳۹۵-۹۶

جدول ۶: تعداد دانش آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دستگاه اجرایی در سال های تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ تا ۹۶-۱۳۹۵

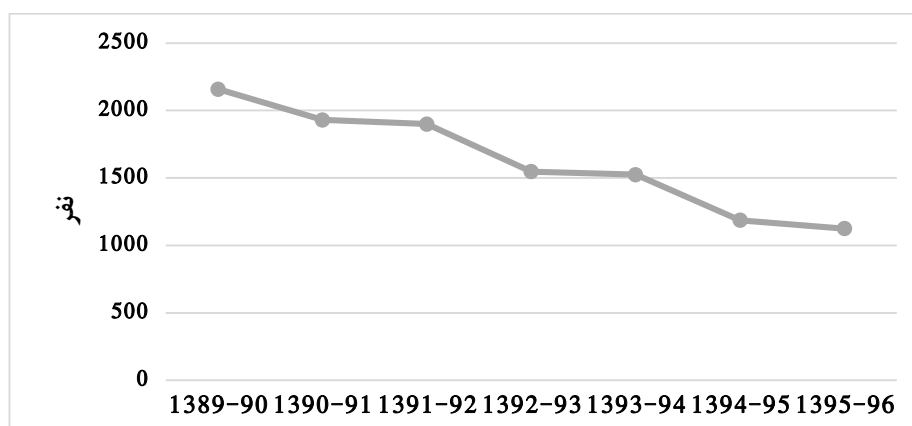
Table 6: Number of graduates in the field of Information Science and Knowledge Studies by executive organization, academic years 1389-90 to 1395-96

سال تحصیلی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	دانشگاه پیام نور	دانشگاه جامع علمی کاربردی	دانشگاه آزاد اسلامی	موسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی	جمع
1389-90	590	288	903	319	58	2158
1390-91	528	927	208	222	45	1930
1391-92	589	368	571	326	45	1899
1392-93	452	402	380	256	57	1547
1393-94	393	359	423	320	30	1525
1394-95	360	371	201	219	36	1187
1395-96	323	399	242	147	14	1125

براساس جدول شماره ۶ و نمودار شماره ۸ بیشترین تعداد دانش آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی از نظر دستگاه اجرایی، مربوط به سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ در دانشگاه پیام نور می باشد.

نمودار ۸: دانش آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به تفکیک دستگاه اجرایی در سال های تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ تا ۹۶-۱۳۹۵

نمودار ۹: دانش آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی در سال های تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ تا ۹۶-۱۳۹۵

زمانی و همکاران: تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی...

براساس نمودار فوق، جمعیت دانش‌آموختگان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی طی سالهای مورد مطالعه همواره روند نزولی را داشته است.

ب) چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

با توجه به مصاحبه صورت گرفته و همچنین، نتایج حاصل از آن عوامل متعددی به عنوان چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی توسط مصاحبه‌شوندگان، در این رابطه مطرح گردیده است. لذا، در ذیل با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه‌های صورت گرفته، نتایج کدگذاری‌های انجام شده به همراه مقوله‌های احصاء شده از متن مصاحبه‌ها، در جدول (۷) (ارایه می‌گردد. لازم به ذکر است دسته‌بندی و احصاء مقوله‌ها بر اساس تناسب مفاهیم موجود در نقل قول‌ها صورت پذیرفته است.

جدول ۷ - نتایج کدگذاری‌ها به همراه مقوله‌های فرعی چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

Table 7 - Results of coding and subcategories of employment challenges for students of Information Science and Knowledge Studies

مقوله کلی	مقوله‌ها	مقوله‌های فرعی
	انگیزشی، نگرشی الف) عوامل	علاقه کم برخی دانشجویان به رشته تحصیلی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نگرش و تصویر ذهنی نامطلوب توسط برخی دانشجویان و دانش‌آموختگان به اسم قدیمی رشته (کنابداری) و تسری آن به نام فعلی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، بی‌انگیزگی و بی‌هدفی برخی دانشجویان برای تحصیل در این رشته، دلزدگی تحصیلی برخی دانشجویان این رشته، تفکر پشت میز نشینی و کنابداری شدن برخی از فارغ‌التحصیلان این رشته به جای تفکر استفاده از سایر ظرفیتهای خود و بازار کار، عدم علاقه اولیه و هدفمند برای انتخاب رشته توسط برخی دانشجویان
۱. عوامل فردی	ب) عوامل مرتبط با شایستگی‌ها و مهارتهای مورد نیاز	ناکافی بودن شایستگی‌های تحصیلی برخی دانشجویان برای تحصیل در این رشته، ضعیف بودن شایستگی‌های تحصیلی برخی دانش‌آموختگان در این رشته، ناکافی بودن توانمندی علمی و مهارتی برخی دانش‌آموختگان این رشته، پایین بودن و یا عدم مهارتهای مختلف و کاربردی مورد نیاز این رشته، پایین بودن مهارتهای برخی دانش‌جویان و دانش‌آموختگان در زمینه‌های کامپیوتر، زبان خارجی و...، عدم تکمیل اطلاعات شخصی و دانش و مطالعه موارد ضروری این رشته توسط برخی دانش‌آموختگان و دانشجویان، عدم تناسب بین مهارتهای دانشگاهی فراگرفته دانش‌آموختگان با نیازهای روز بازار کار، عدم مهارت کافی برخی دانش‌آموختگان در زمینه روابط اجتماعی و صبر و جستجوگری علمی، عدم کفایت و ضعف مهارتهای ارتباطی و کلامی، ضعف مهارت کار تیمی، ضعف مهارتهای اینترنت و فناوری اطلاعات و جستجوگری علمی، عدم یادگیری موثر و تکمیل مهارتهای عملی ارایه شده در دروس دانشگاهی
	ج) ویژگیهای فردی-شخصیتی	کمی اعتماد به نفس و روحیه فردگرایانه، درون‌گرایی، عدم کاوش‌گری
۲. عوامل درون‌نظام آموزش عالی	الف) عوامل دانشگاهی (دانشگاه و استاد)	عدم توانمندسازی دانشجو توسط دانشگاه برای بازار کار، عدم تناسب جذب دانشجو و فارغ‌التحصیلان این رشته با نیاز بازار کار، وجود برخی اساتید غیر علاقه‌مند و ناامید در این رشته، عدم تدریس و آموزش موثر توسط برخی اساتید، عدم توانایی برخی اساتید در انطباق خود با سرفصل‌های جدید این رشته، عدم مهارت تدریس دروس عملی رشته توسط برخی اساتید، سطحی گرفتن دروس عملی و کارورزی‌ها، عدم توجه بیشتر به دروسی چون ذخیره و بازیابی اطلاعات و سواد اطلاعاتی و تئوریزه نمودن این دروس، عدم آشنایی برخی اساتید با کارآفرینی در این رشته و بازارهای جدید شغلی، کمبود بودجه برای فضا و تجهیزات در دانشگاه، عدم توانایی هدایت فکری و عملی دانش‌جویان توسط برخی اساتید، ناتوانی ایجاد روحیه و انگیزه خدمت‌رسانی و روحیه پرسشگری، عدم ارتباط دانشگاه با جامعه و

<p>بازار کار این رشته، نبود برخی امکانات فیزیکی، فناوری و زیرساخت های مورد نیاز برای آموزش بهینه این رشته در دانشگاه ها، عدم آرایه درس آشنایی با بازار کار و انواع بازار کار رشته، برند و اعتبار اساتید دوره</p>		
<p>قدیمی بودن برخی سرفصل های رشته، تئوری و نظری بودن اکثر دروس رشته علم اطلاعات و دانش شناسی، عدم توجه کافی به مهارت عملی در بیشتر دروس این رشته، تک بعدی بودن رشته، ناکافی بودن دوره های مهارت عملی و کارورزی، ناهماهنگی بین سرفصل و محتوای آموزشی با نیاز بازار کار، عدم پرورش نیروی متخصص حرفه ای متناسب با جامعه نوین و عصر اطلاعات توسط برخی دروس رشته، عدم باز مهندسی دروس متناسب با جامعه و صنعت، عدم تعیین حداقل مهارت و قابلیت عملی برای این رشته، موضوعات پژوهشی و پایان نامه و رساله</p>	<p>ب) رشته و سرفصل دروس</p>	
<p>عدم توجه سنجش و پذیرش دانشجو به پیشنیازی داشتن روحیه کار اجتماعی و جستجوگری علمی برای تحصیل در رشته علم اطلاعات و دانش شناسی با توجه به ماهیت این رشته، تلاقی این رشته با رشته فناوری اطلاعات در بسیاری از دروس، کارمندی بودن و اداری بودن ماهیت این رشته نسبت به سایر رشته ها که امکان بازار کار خصوصی هم دارد، عدم تعیین شاخص قابل قبول مهارتی با توجه به ماهیت رشته</p>	<p>ج) ماهیت رشته و معرفی رشته</p>	
<p>عدم فرهنگ سازی استفاده از کتابدار کارآموده و ماهر در سازمانها و مراکز خصوصی، عدم وجود فرهنگ غنی کارآفرینی و کاربایی، ناشناخته بودن رشته علم اطلاعات و دانش شناسی برای برخی سازمانها و مدیران، کم کاری انجمن های صنفی و علمی در رابطه با اشتغال دانشجویان، عدم ساز و کار اجتماعی و حقوقی برای صدور گواهی مهارتی برای فارغ التحصیلان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی، ضعف فرهنگ تخصص گرایی برای جذب دانش آموختگان این رشته</p>	<p>الف) عوامل فرهنگی، اجتماعی، حقوقی</p>	<p>۳. عوامل بیرون از نظام آموزش عالی</p>
<p>عدم توجه بنگاه های خصوصی به این رشته، تعداد کم کتابخانه، نا همخوانی انتظارات کارفرما با سطح دانشی و مهارتی فارغ التحصیلان رشته، عدم توجه به وجوه اشتراک این رشته با رشته فناوری اطلاعات توسط بازار کار و مدیران، بروکراسی اداری و مشکلات اجرایی برای خود اشتغالی، عدم اهمیت مدیران بازار کار و جامعه به این رشته، عدم توجه به مناسب گزینی در انتخاب کارکنان و به کارگیری سایر رشته ها در برخی مشاغل این رشته</p>	<p>ب) عوامل بازار کار و اقتصادی</p>	

آنچه که از تحلیل مصاحبه ها به دست می آید، بدین شرح است که چالش های اشتغال دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به سه دسته عمومی یا سه مقوله کلی تقسیم بندی می گردد. بخشی از این چالش ها که در دسته اول قرار می گیرند، مربوط به فرد می باشد. چالش های مربوط به فرد به نوبه خود به سه دسته عوامل انگیزشی و عوامل نگرشی، عوامل مرتبط با شایستگی ها و مهارت های مورد نیاز و عوامل ویژگی های فردی، شخصیتی، قابل دسته بندی است. در این مقوله عواملی دخیل هستند که بیشتر مربوط به خصوصیات فردی و مهارتی و انگیزشی و نگرشی دانشجویان این رشته و فارغ التحصیلان این رشته می باشد. بدیهی است با توجه به اظهارات مشارکت کنندگان در پژوهش، عدم یا ضعف دانشجویان این رشته و یا فارغ التحصیلان این رشته در هر کدام از این عوامل، می تواند جذب و اشتغال وی را در بازار کار دولتی و خصوصی متاثر سازد. در دسته دوم از مقوله های کلی که مربوط به چالش های اشتغال دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی می باشد، چالش های درون نظام آموزش عالی قرار دارند. این چالشها به سه دسته تقسیم می گردند. برخی از این عوامل مربوط به استاد، برخی مربوط به دانشگاه و نهاد های بالادستی دانشگاه و آموزش عالی است. بعلاوه اینکه از جمله عوامل دیگر درون آموزش عالی که نقش مهمی در اشتغال فارغ التحصیلان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی ایجاد می نماید، می توان به عوامل مربوط

زمانی و همکاران: تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی...

به رشته و سرفصل دروس و عوامل مربوط به ماهیت رشته اشاره نمود. و نهایتاً اینکه دسته سوم از چالشهای احصاء شده مربوط به عوامل بیرون دانشگاهی می باشد. این عوامل برخی مربوط به بازار کار و مسایل اقتصادی است و برخی دیگر نیز مربوط به عوامل فرهنگی، اجتماعی و حقوقی می شود.

باتوجه به کدها، مفاهیم، مولفه‌ها و مقوله‌های استخراج شده از متن مصاحبه‌ها، فراوانی مقوله‌ها و مفاهیم شناسایی شده در هریک از ابعاد چالشهای اشتغال دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به شرح جدول زیر قابل ارایه می باشد.

جدول ۸- ابعاد و فراوانی چالشهای اشتغال دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی

Table 8 - Dimensions and frequency of students' employment challenges of Information Science and Knowledge Studies

مقوله های کلی (ابعاد چالشها)	فراوانی نظرات مشارکت کنندگان در پژوهش	مقوله ها و مفاهیم شناسایی شده در هر بعد از چالش ها
عوامل فردی	۱۲	عوامل انگیزشی، نگرشی
	۱۴	عوامل مرتبط با شایستگی ها و مهارتهای مورد نیاز
	۹	ویژگیهای فردی-شخصیتی
عوامل درون نظام آموزش عالی	۱۳	رشته و سرفصل دروس
	۱۴	عوامل دانشگاهی (دانشگاه و استاد)
	۱۲	ماهیت رشته و معرفی رشته
عوامل بیرون از نظام آموزش عالی	۱۰	عوامل فرهنگی، اجتماعی، حقوقی
	۱۴	عوامل بازار کار و اقتصادی

براساس جدول فوق هر سه مقوله کلی عوامل فردی، عوامل درون نظام آموزش عالی و عوامل بیرون از نظام آموزش عالی مورد توجه اکثریت مشارکت کنندگان در پژوهش با بیشترین فراوانی بوده است. و در این بین مقوله فرعی ویژگیهای فردی-شخصیتی با کمترین فراوانی و مقوله های عوامل مرتبط با شایستگی ها و مهارتهای مورد نیاز، عوامل دانشگاهی (دانشگاه و استاد) و عوامل بازار کار و اقتصادی، بیشترین فراوانی را داشته اند.

بحث و نتیجه گیری

در راستای رسالت پژوهش حاضر با عنوان "تحلیل روند جذب و چالشهای اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی

به منظور ارایه راهکارهای سیاستی برای پاسخگویی به نیاز نظام آموزش عالی و جامعه"، با توجه به بررسی های صورت گرفته و مصاحبه های انجام شده، باید اذعان نمود که روند جذب دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی طی سالهای مورد بررسی همواره کاهشی بوده است و استقبال از این رشته بیشتر توسط بانوان صورت گرفته است. لذا با توجه به این موضوع لازم است تا نیازهای بازار کار و جامعه را به درستی محاسبه نمود تا بتوان روند جذب دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی را متناسب با آن تنظیم نمود. همچنین از آنجایی که بیشترین استقبال توسط بانوان صورت پذیرفته است باید درصد حضور بیشتر ایشان در مشاغل مختلف مرتبط، از جمله هیات علمی دانشگاه، پژوهش گر، کتابدار و ... را مد نظر قرارداد. اما نکته قابل تامل در این رابطه که از یافته های مصاحبه های پژوهش می باشد؛ نقش توانمندی های فردی و عوامل مرتبط با فرد

در اشتغال دانشجویان این رشته می باشد. ضعف در این عوامل، اشتغال دانش آموختگان این رشته را مورد تهدید قرار می دهد. از جمله این چالشها می توان به انگیزه و نگرش دانشجویان و دانش آموختگان اشاره نمود. انگیزه دانشجویان از این حیث حائز اهمیت است که تعلیم و آموزش آنان و کسب مهارتهای دانشی و عملی آنها را در این رشته تحت تاثیر قرار می دهد. لذا چنانچه دانشجویی بدون انگیزه و علاقه هدفمند به این رشته نسبت به انتخاب این رشته اقدام نماید و یا از ابتدا با تصویر ذهنی نامطلوب وارد این رشته شود نمی تواند به صورت شایسته ای از محتوای دروس این رشته استفاده نماید. همچنین چنانچه نگرش دانشجویان این رشته صرفاً تفکر پشت میز نشینی باشند و در راستای تقویت سایر استعداد های خود اقدامی ننمایند، نمی توانند آنگونه که باید در بازار کار موفق گردند. داشتن انگیزه و نگرش مثبت به این رشته از جمله مواردی بود که مصاحبه شوندگان به آن اشاره می کردند. این نگرش مثبت و انگیزه لازم به دانشجویان رشته کمک می کند تا از ظرفیت ها و استعداد های خود بهتر استفاده نمایند و آنها را تقویت نمایند، زیرا برای موفق شدن در این رشته باید یکسری شایستگی ها و مهارتهایی را در خود داشت و آنها را توسعه داد. از جمله این مهارتها، مهارتهای ارتباطی و کلامی، زبان خارجه، فناوری اطلاعات، پژوهش گری و مهارتهای عملی این رشته می باشد که به آنها کمک می کند تا در بازار کار دولتی و خصوصی موفق تر ظاهر گردند. یافته های پژوهش از حیث شایستگی ها و مهارتهای لازم برای موفقیت در اشتغال دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی با یافته های پژوهش Ajori dastjeh & Gholtash (۲۰۱۷) مبنی بر نیاز کتابداران برای آموزش مداوم در جهت بهبود مهارت تخصصی و عمومی، و نتایج ghanadinezhad (۲۰۲۰) مبنی بر فراگیری مدیران کتابخانه های دانشگاهی در زمینه آخرین پیشرفت های فناوری و مهارت های سواد اطلاعاتی و سایر مهارت های نوآورانه و فناورانه، همراستا می باشد. همچنین نتایج یافته های پژوهش حاضر در این خصوص با نتایج پژوهش Mansourian et al. (۲۰۱۳) که معتقد به تاثیر برخورداری از مهارت زبان انگلیسی، و برخورداری از مهارتهای ارتباطی در اشتغال دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی هستند همراستا می باشد. از دیگر عوامل فردی موثر در اشتغال دانشجویان این رشته ویژگی های منحصر به فرد و شخصیتی می باشد. به گونه ای که متقاضیان جذب و پذیرش در این رشته برای موفقیت در موقعیت های شغلی لازم است با روحیه اعتماد به نفس و کاوش گری علمی باشند تا بتوانند در موقعیت های کاری موفق گردند که با نتیجه پژوهش Kardan Neshati et al. (۲۰۲۰) در رابطه با تاثیر اعتماد بنفس و روحیه در کسب و کار و کارآفرینی، همراستا است. دسته دوم از عواملی که در صورت ضعف در آنها می تواند به عنوان چالشی برای اشتغال دانشجویان این رشته محسوب گردد، عوامل درون نظام آموزش عالی است. این عوامل می تواند مانند عدم تناسب جذب دانشجو و فارغ التحصیلان، عدم مهارت تدریس دروس عملی رشته توسط برخی اساتید و عدم توجه بیشتر به دروسی چون ذخیره و بازبایی اطلاعات و سواد اطلاعاتی و تئوریزه نمودن این دروس، عدم ارتباط دانشگاه و صنعت و یا ناکافی بودن فضای آموزش مهارت عملی، برند اساتید و ... باشد که مستقیم به اساتید، دانشگاه و وزارت عتف مربوط می گردد و یا برخی از عوامل درون نظام آموزش عالی می تواند به رشته و سرفصل دروس و ماهیت رشته مرتبط باشد. از نظر مشارکت کنندگان در پژوهش برخی از سرفصل های دروس قدیمی و مبتنی بر تئوری است و با نیاز های بازار کار همخوانی چندانی ندارد. ضمن اینکه ماهیت این رشته به گونه ای است که فرد انتخاب کننده این رشته باید دارای روحیه کار اجتماعی و جستجوگری علمی باشد و فراغت از تحصیل در این رشته نیز می طلبد تا دانش آموخته این رشته شاخص قابل قبول مهارتی با توجه به ماهیت رشته را کسب نماید. نتایج حاصله پژوهش در رابطه با تاثیر عوامل درون نظام آموزش عالی مانند دانشگاه و استاد در اشتغال دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی با نتیجه پژوهش Mansourian et al. (۲۰۱۳) که بیان کرده اند موضوع پایان نامه و شهرت استادان راهنما و مشاور و اعتبار دانشگاه محل تحصیل در اشتغال دانش جویان علم اطلاعات موثر است، همراستا است و با نتایج پژوهش Bigdeli et al. (۲۰۱۷) که معتقدند سه عامل "ظرفیت پذیرش دانشگاهها"، "امکانات گروههای آموزشی" و "سیاستها و برنامه های وزارتخانه های متبوع" مهمترین عوامل تاثیر گذار بر

اشتغال است، همراستا می باشد. دسته سوم از چالشهای احصاء شده مرتبط با عوامل خارج نظام آموزش عالی مانند عوامل فرهنگی، اجتماعی، حقوقی و عوامل بازار کار و اقتصادی می باشد. عوامل دسته سوم حتی اگر دو عامل قبل نیز به نحو احسن انجام شده باشند، باز تاثیرات زیادی در اشتغال دانش‌آموختگان این رشته ایفا می نمایند به عنوان مثال از عواملی که در این دو حوزه توسط مشارکت کنندگان در پژوهش عنوان شده است، می توان به مواردی چون: عدم فرهنگ سازی استفاده از کتابدار کارآموده و ماهر در سازمانها و مراکز خصوصی، عدم وجود فرهنگ غنی کارآفرینی و کاربایی، ناشناخته بودن رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی برای برخی سازمانها و مدیران، نا همخوانی انتظارات کارفرما با سطح دانشی و مهارتی فارغ التحصیلان رشته و بروکراسی اداری و مشکلات اجرایی برای خود اشتغالی، اشاره نمود. نتایج حاصله در این قسمت نیز با نتایج پژوهش Mansourian et al. (۲۰۱۳) و Kardan Neshati et al. (۲۰۲۰) و Safavi & Moradi (۲۰۱۳) همراستا می باشد. براساس یافته های پژوهش راهکارهای سیاستی ذیل برای پاسخگویی به نیاز نظام آموزش عالی و جامعه در رابطه با رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی ارائه می گردد:

- ✓ توجه به نوع و روش پذیرش دانش‌جویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از حیث داشتن برخی شایستگی ها و مهارتهای اولیه برای ورود به این رشته مانند انگیزه کافی، مهارت جستجوگری علمی،
- ✓ برگزاری دوره های اشتغال یابی برای دانش‌جویان این رشته برای آشنایی با مشاغل مختلف مرتبط با تخصص آنها
- ✓ شناسایی نیازها و مهارتهای مورد نیاز مشاغل و جامعه و صنعت توسط دانشگاه و نهاد های سیاستگذار و اعمال آنها در محتوا و سرفصل های دانشگاهی
- ✓ توجه بیشتر به دوره های مهارتی و عملی رشته در دانشگاه
- ✓ تقویت مهارت های کار تیمی، مهارتهای ارتباطی، مهارت جستجوگری علمی، مهارتهای دانشی و عملی دانشجویان این رشته در دانشگاه
- ✓ بررسی نیاز های بازار کار و جامعه و نهاد آموزش عالی و به تناسب آن اقدام در جهت سنجش و پذیرش و تربیت و پرورش متخصصین در این رشته
- ✓ تقویت و توسعه مهارت های اساتید این رشته برای تدریس بهینه دروس و ایجاد انگیزه و بهبود مهارت های عملی دانش‌جویان این رشته
- ✓ توسعه امکانات برای انجام کارورزی های این رشته و تاکید بیشتر بر مهارت ها و دروس عملی
- ✓ انتخاب عناوین پایان نامه ها و رساله های دکتری این رشته براساس نیاز سنجی بازار کار و جامعه و رویکرد تقاضا محوری
- ✓ صدور پروانه مهارتی برای دانش‌آموختگان با مهارت برتر در این رشته
- ✓ تسهیل فرایند خوداشتغالی دانش‌آموختگان از طریق معرفی آنان از سوی انجمن های صنفی و ارائه تسهیلات
- ✓ استفاده از اساتید بازار کار برای تدریس دروس عملی رشته و آشنایی بازار کار خصوصی با توانمندی دانش‌آموختگان رشته
- ✓ بهبود و گسترش فرهنگ کاربایی و تخصص گرایی در جامعه

تعارض منافع

هیچ تعارض منافی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

References

- Adriaensen, J., Bijsmans, P., & Groen, A. (2019). Monitoring Generic Skills Development in a Bachelor European Studies. *Journal of Contemporary European Research*, 15(1): 110-127.
- Aghadavood, S.R. (2010). The main challenges of the country's higher education system. National Conference on Management and Leadership Challenges in Iranian Organizations. Islamic Azad University, Isfahan Science and Research Branch. July 24
- Ajori dastjeh, Z. & Gholtash, A. (2017). A study on librarian educational needs of Shiraz public libraries, with respect do job requirements. *Journal of Studies in Library and Information Science*, 12(2).
- Amrein-Beardsley, A., & Osborn Popp, S. E. (2012). Peer observations among faculty in a college of education: Investigating the summative and formative uses of the reformed teaching observation protocol (RTOP). *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 24, 5-24. doi:10.1007/s11092-011-9135-1
- Baume, D., & Yorke, M. (2002). The reliability of assessment by portfolio on a course to develop and accredit teachers in higher education. *Studies in Higher Education*, 27, 7-25. doi:10.1080/0307507012009934 0
- Bigdeli, Z., tahezadeh mousavian, S.S. & shahini, Sh. (2017). Job Expectancy of LIS Students after Graduation. *The Journal of Social Development*, 11(4), 155-182.
- Bryant-Shanklin, M., & Brumage, N. W. (2011). Collaborative responsive education mentoring: Mentoring for professional development in higher education. *Florida Journal of Educational Administration & Policy*, 5, 42-53.
- Chamberlain, J. M., D'Artrey, M., & Rowe, D. A. (2011). Peer observation of teaching: A decoupled process. *Active Learning in Higher Education*, 12, 189-201. doi:10.1177/1469787411415083
- Chan, C. K., & Fong, E. T. (2018). Disciplinary differences and implications for the development of generic skills: A study of engineering and business students' perceptions of generic skills. *European Journal of Engineering Education*, 43(6): 927-949.
- Donnelly, R., & McSweeney, F. (2011). From humble beginnings: Evolving mentoring within professional development for academic staff. *Professional Development in Education*, 37, 259-274. doi:10.1080/19415257.2010.509933
- Feizpour, M., Dehmoobed, B., & Poushdoozbashi, H. (2009). Higher Educated Job Seekers in Yazd Province during the Third Development Plan. *Higher Education Letter*, 1(4), 89-110.
- Fitzpatrick, M., & Moore, S. (2013). Exploring both positive and negative experiences associated with engaging in teaching awards in a higher education context. *Innovations in Education and Teaching International*, 52, 621-631. doi:10.1080/14 703297.2013.866050
- Gast, I, Schildkamp, K, & van der Veen, J. T. (2017). Team-Based Professional Development Interventions in Higher Education: A Systematic Review. *Review of Educational Research*, 87(4), 736-767.
- ghanadinezhad, F. (2020). Evaluating the Competencies of University Library Managers. Case Study: University Libraries Managers of Ahvaz. *Knowledge Studies*, 6(21), 91-112.
- Kardan Neshati, M., Ghiasi, M., & Razavi, S. (2020). Factors Affecting Entrepreneurial Business in the LIS Professions: A meta-Analysis. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 31(3), 94-108.

- Mansourian, M., Alipour, O., & Ghorbani Boosari, R. (2013). The Viewpoint of the Ph.D. Students and Alumni of Library and Information Science about the Job Prospects of this Field of Study. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 24(1), 150-165.
- Rahmani, M. & Ansari, M. (2018). Studying the Educational Needs of Students and Graduates in the Field of knowledge and Information Science. , 3(4), 91-107.
- Roberts, A., & Weston, K. (2013). Releasing the hidden academic? Learning from teacher-educators' responses to a writing support programme. *Professional Development in Education*, 40, 698-716. doi:10.1080/19415257.2013.835277
- Safavi, Z., & Moradi, K. (2013). Challenges and barriers to encourage graduates of library and information science to entrepreneurship and job creation. *Journal of Information Systems and Services*, 2(2), 55-66.
- Skelton, A. (2013). Positively transformational or poisoned chalice? The impact of a course on higher education teaching at a research-intensive institution. *Teaching in Higher Education*, 18, 908-919. doi:10.1080/13562517.2013.827640
- Stenfors-Hayes, T., Weurlander, M., Dahlgren, L. O., & Hult, H. (2010). Medical teachers' professional development: Perceived barriers and opportunities. *Teaching in Higher Education*, 15, 399-408. doi:10.1080/13562517.2010.493352

COPYRIGHTS

© 2022, by the authors. Licensee SCU, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

